

Парасей-Гочер А.О.

Український гуманітарний інститут

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ САМОРЕАЛІЗАЦІЄЮ ТА ОСОБИСТІСНИМ ЗРОСТАННЯМ У ЖІНОК РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ

Проблема самореалізації та особистісного зростання є однією з найважливіших для людей в усіх сферах існування. На це вказує значне збільшення відповідних наукових та науково-популярних джерел, психологічних курсів і тренінгів, зміни у педагогічній парадигмі тощо. Необхідність формування і розвитку особистості є беззаперечною, але на перший план виходять питання про особливості протікання цього процесу у різних групах населення. Виявлення специфіки самоактуалізаційних стратегій певних категорій населення є важливим засобом оптимізації зазначеного процесу. У відповідності з вищесказаним, метою статті стало з'ясування психологічних аспектів взаємодії між самореалізацією та особистісним зростанням у жінок різних вікових категорій. Дослідження виявило, що для жінок віком 18–25 років найбільш значущою є кореляція між реалізацією потреб у саморозвитку та аутосимпатією, потребою в пізнанні, цінностями, саморозумінням, поглядом на природу людини, орієнтацією в часі та гнучкістю у спілкуванні. Для жінок віком 26–45 років найбільш вираженою є кореляція між реалізацією потреб у саморозвитку та цінностями, саморозумінням, аутосимпатією, орієнтацією в часі, автономністю та потребою в пізнанні. Для жінок віком 46–65 років найсуттєвішою є кореляція між реалізацією потреб у саморозвитку та креативністю, потребою в пізнанні та гнучкістю у спілкуванні. Проведений аналіз дав змогу дійти висновків про виразний кореляційний зв'язок між параметрами, що характеризують самореалізацію та особистісне зростання у жінок різних вікових категорій. Для жінок 18–25 та 26–45 років цей зв'язок виявився міцнішим, ніж для жінок 46–65 років. Загальна картина свідчить про те, що між жінками двох молодших вікових груп спостерігається більше схожості, ніж у будь-якої з цих груп зі старшою. Принципово важливою умовою самореалізації для усіх жінок є потреба у пізнанні, найменш важливою – орієнтація на взаємодію з іншими. Узагальнюючи, можна резюмувати, що для жінок віком 18–25 років самореалізація найбільше пов'язана з загальною довірою до світу; у жінок віком 26–45 років на перший план виступає знаходження та підтвердження свого місця в житті; для жінок віком 46–65 років важливим є творчий підхід, можливість обирати справу по душі.

Ключові слова: самореалізація, особистісне зростання, самоактуалізація, гендер, жінки, вік, кореляція.

Постановка проблеми. Проблема самореалізації та особистісного зростання є ключовою для сучасної людини в усіх сферах життя. Про це свідчить суттєве збільшення відповідної наукової та науково-популярної літератури, різнотипних курсів і тренінгів психологічного зростання, педагогічної парадигми тощо. Необхідність становлення і розвитку особистості є загальновизнаною, але залишаються питання про траєкторії цього процесу, про його відмінності у різних групах населення. З'ясування специфіки самоактуалізаційних стратегій конкретних категорій людей є важливим засобом оптимізації цього процесу. Вищесказане повною мірою стосується як гендерних, так і вікових показників, а виявлення специфіки самореалізації та особистісного зростання з урахуванням

обох маркерів допоможе розкрити зазначені особливості набагато краще. Зокрема, авторська увага фокусується на самореалізації та особистісному зростанні жінок різних вікових категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз теоретико-методологічних засад проблеми показав, що наявні наукові дослідження можуть бути диференційовані за п'ятьма основними групами: 1) поняття і сутнісні особливості самореалізації та особистісного зростання (Ю. Подкопаєва [9], І. Шаповал [11]); 2) психологічні засади самореалізації та особистісного зростання (О. І. Куцос [4], Л. Нуралієва [6], О. Л. Пінська [8]); 3) соціокультурні засади самореалізації та особистісного зростання (В. Гладкова [1], Л. П. Журавльова [7]); 4) самореалізація

та особистісне зростання в гендерному контексті (О. Коханова [2], С. Крилова [3]); 5) самореалізація та особистісне зростання в віковому сенсі (О. Нежинська [5]). Разом із тим, досліджень, які б висвітлювали взаємозв'язок між самореалізацією та особистісним зростанням з гендерно-вікової точки зору, не виявлено. Таким чином, наявність наукової проблеми та відсутність її представленості в сучасній науковій практиці дозволили визначити основний напрям дослідження.

Метою статті є з'ясування психологічних аспектів взаємодії між самореалізацією та особистісним зростанням у жінок різних вікових категорій. Для цього виконуються наступні завдання: 1) підбір психодіагностичних методик для з'ясування особливостей самореалізації та особистісного зростання; 2) формування вибірки у кількості 150 жінок, розподілених на три групи по 50 осіб (18–25 років, 26–45 років, 46–65 років); 3) проведення опитування за допомогою гугл-форм; 4) математичний підрахунок результатів вираженості рівнів кожного з вимірюваних параметрів; 5) порівняння показників параметрів у представників різних експериментальних груп. Усі статистичні розрахунки виконано за допомогою програми Statistica 10.0.

Виклад основного матеріалу. Для з'ясування особливостей самореалізації було використано методика діагностики самоактуалізації особистості (А. В. Лазуткін, адаптація Н. Ф. Каліна) [10, с. 297–302], для виявлення рівня особистісного зростання – діагностики реалізаційних потреб у саморозвитку [10, с. 294].

Методика діагностики самоактуалізації особистості досліджує вираженість таких параметрів, як «орієнтація в часі», «цінності», «погляд на природу людини», «потреба в пізнанні», «креативність», «автономність», «спонтанність», «само-розуміння», «аутосимпатія», «контактність», «гнучкість у спілкуванні». Методика діагностики реалізаційних потреб у саморозвитку досліджує параметр «реалізація потреб у саморозвитку». Для зручності статистичної обробки результатів у обох методиках 1 позначає низький рівень вираженості параметрів, 2 – середній рівень, 3 – високий рівень.

Методика діагностики самоактуалізації особистості виявила наступне:

1) за параметром «орієнтація в часі» у групі жінок 18–25 років низький рівень продемонстрували 28% респондентів, середній – 60%, високий – 12%; у групі жінок 26–45 років низький рівень виявлений у 14% опитаних, середній – у 56%,

високий – у 30%; серед жінок 46–65 років низький рівень притаманний 12% опитаних, середній – 48%, високий – 40%;

2) за параметром «цінності» низький рівень показали 22% жінок із вікової групи 18–25 років, 2% – із вікової групи 26–45 років, 10% – із вікової групи 46–65 років; середній рівень – відповідно 66%, 76% і 68%; високий рівень – відповідно 12%, 22% і 22%;

3) за параметром «погляд на природу людини» у групі жінок 18–25 років низький рівень зафіксований у 28% респондентів, середній – у 38%, високий – у 34%; у групі жінок 26–45 років низький рівень виявлений у 2% опитаних, середній – у 64%, високий – у 34%; у групі жінок 46–65 років низький рівень характерний для 24%, середній – для 52%, високий – для 24%;

4) за параметром «потреба в пізнанні» низький рівень притаманний 22% жінок із вікової групи 18–25 років, 2% жінок із вікової групи 26–45 років, 26% жінок із вікової групи 46–65 років; середній рівень виявлений у 54%, 66% і 54% відповідно, високий – у 24%, 32% і 20% відповідно;

5) за параметром «креативність» у групі жінок 18–25 років низький рівень притаманний 28% респондентів, середній – 50%, високий – 32%; у групі жінок 26–45 років низький рівень показали 8% опитаних, середній – 36%, високий – 56%; у групі жінок 46–65 років низький рівень зафіксований у 10% респондентів, середній – у 54%, високий – 36%;

6) за параметром «автономність» низький рівень продемонстрували 16% жінок із вікової групи 18–25 років, 14% жінок із вікової групи 26–45 років, 10% жінок із вікової групи 46–65 років; середній рівень притаманний відповідно 66%, 54% і 58% опитаних, високий – 18%, 32% і 32%;

7) за параметром «спонтанність» у групі жінок 18–25 років низький рівень показали 22% респондентів, середній – 62%, високий – 16%; у групі жінок 26–45 років низький рівень характерний для 2% респондентів, середній – для 56%, високий – для 42%; у групі жінок 46–65 років низький рівень продемонстрували 24% респондентів, середній – 36%, високий – 40%;

8) за параметром «само-розуміння» низький рівень характерний для 28% представниць жіночої групи 18–25 років, 2% групи 26–45 років, 4% групи 46–65 років; середній рівень відповідно для 48%, 76% і 56%; високий – для 24%, 22% і 40%;

9) за параметром «аутосимпатія» у групі жінок 18–25 років низький рівень виявлений у 28% опитаних, середній – у 48%, високий – у 24%; у групі

жінок 26–45 років низький рівень показали 8% респондентів, середній рівень – 60%, високий – 32%; у групі жінок 46–65 років низький рівень зафіксований у 4% опитаних, середній – у 52%, високий – у 44%;

10) за параметром «контактність» низький рівень притаманний 16% жінок 18–25 років, 8% жінок 26–45 років і 4% жінок 46–65 років; середній рівень показали відповідно 66%, 66% і 72% респондентів; високий рівень – відповідно 18%, 26% і 24%;

11) за параметром «гнучкість у спілкуванні» у групі жінок 18–25 років низький рівень виявлений у 28% респондентів, середній – у 60%, високий – у 12%; у групі жінок 26–45 років низький рівень зафіксований у 8% опитаних, середній – у 62%, високий – у 30%; у групі жінок 46–65 років низький рівень властивий 18% респондентів, середній – 50%, високий – 32%.

Дослідження за допомогою методики діагностики реалізаційних потреб у саморозвитку виявило, що у групі жінок 18–25 років низький рівень реалізації потреб у саморозвитку притаманний 34% опитаних, середній – 48%, високий – 18%; у групі жінок 26–45 років низький рівень зафіксований у 8% респондентів, середній – у 70%, високий – у 22%; у групі жінок 46–65 років низький рівень характерний для 26% опитаних, середній – для 46%, високий – для 28% (рисунок 1).

Для з'ясування відмінностей між параметрами, що характеризують самореалізацію та особис-

тісне зростання у жінок різних вікових категорій, був здійснений кореляційний аналіз (таблиця 1).

У жінок вікової групи 18–25 років найбільш значущою є кореляція між реалізацією потреб у саморозвитку та аутосимпатією, потребою в пізнанні, цінностями, саморозумінням, поглядом на природу людини, орієнтацією в часі та гнучкістю у спілкуванні. У жінок вікової групи 26–45 років найбільш вираженою є кореляція між реалізацією потреб у саморозвитку та цінностями, саморозумінням, аутосимпатією, орієнтацією в часі, автономністю та потребою в пізнанні. У жінок вікової групи 46–65 років найбільш суттєвою є кореляція між реалізацією потреб у саморозвитку та креативністю, потребою в пізнанні та гнучкістю у спілкуванні.

Отже, усі три вікові категорії споріднює виражений зв'язок реалізації потреби у саморозвитку з потребою в пізнанні. Можна сказати, що пізнання в широкому сенсі виступає фундаментом для саморозвитку як такого, без нього жодний прогрес неможливий. Найбільше точок перетину зафіксовано між групами жінок 18–25 та 26–45 років, і це стосується насамперед параметрів, які характеризують орієнтацію в часі, цінності, саморозуміння та аутосимпатію. Вищесказане означає, що для цих вікових груп вагомими в контексті самореалізації є, по-перше, сформовані ціннісні орієнтації, по-друге, позитивне самоствалення. Диференціують розглянуті групи

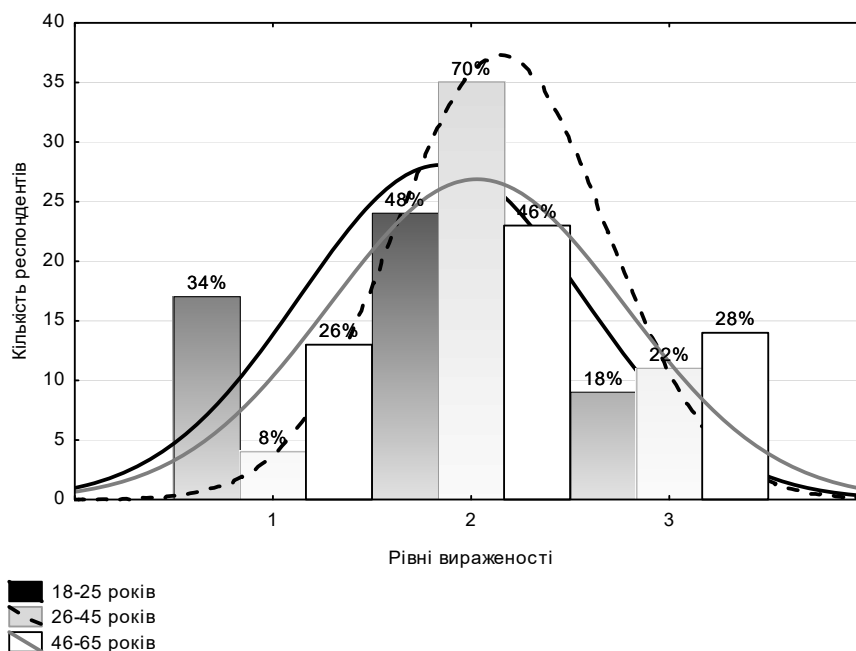

Рис. 1. Результати дослідження реалізаційних потреб у саморозвитку у жінок різних вікових категорій

Результати кореляційного аналізу між параметрами, що характеризують самореалізацію та особистісне зростання у жінок різних вікових категорій

Параметри	Вікові категорії		
	18-25 років	26-45 років	46-65 років
	Реалізація потреб у саморозвитку		
орієнтація в часі	0,730761	0,814368	0,521155
цінності	0,802137	0,895224	0,240346
погляд на природу людини	0,741975	0,354222	0,432281
потреба в пізнанні	0,845846	0,747836	0,808448
креативність	0,666937	0,686932	0,814515
автономність	0,544717	0,793613	0,570804
спонтанність	0,348645	0,299786	0,689144
саморозуміння	0,777470	0,895224	0,226752
аутосимпатія	0,895986	0,859762	0,606442
контактність	0,544717	0,595195	0,322342
гнучкість у спілкуванні	0,730761	0,554886	0,780139

важливість погляду на природу людини для жінок 18–25 років та необхідність в автономності для жінок 26–45 років. Тракувати це можна наступним чином: у юнацькому віці більш відчутною є орієнтація на інших людей, визнання їхньої важливості для реалізації особистих потреб; у молодому віці на перший план виходить індивідуальна незалежність, можливість орієнтуватися на власні уподобання, ідеї, принципи та бажання.

Жінки, що входять у вікову категорію 46–65 років, демонструють виразний зв'язок потреби у саморозвитку з креативністю та гнучкістю у спілкуванні, і цим значно відрізняються від представниць двох інших груп. Ця вікова категорія надає перевагу удосконаленню вже існуючих нематеріальних надбань, їхньому творчому застосуванню, відшліфовуванню комунікативних стратегій, глибинному розумінню того, яким чином треба вибудовувати діалог зі світом із найбільшою продуктивністю.

Найменш значущими для самореалізації в усіх вікових групах є спонтанність (більшою мірою для жінок 18–25 та 26–45 років) і контактність (більшою мірою для жінок 46–65 років). Такий результат вказує на те, що впевненість у собі, довіра до навколишнього світу, орієнтація на взаємодію з іншими не мають явно вираженої кореляції з особистісним саморозвитком. Можна припустити, що ці параметри є актуальними для осіб екстраверсійного типу і принципово не впливають на самореалізацію осіб інтраверсійного типу.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу дійти висновків про виразний кореляційний зв'язок між параметрами, що характеризують самореалізацію та особистісне зростання у жінок різних вікових категорій. Для жінок 18–25 та 26–45 років цей зв'язок виявився міцнішим, ніж для жінок 46–65 років. Загальна картина свідчить про те, що між жінками двох молодших вікових груп спостерігається більше схожості, ніж у будь-якої з цих груп зі старшою. Принципово важливою умовою самореалізації для усіх жінок є потреба у пізнанні, найменш важливою – орієнтація на взаємодію з іншими. Узагальнюючи, можна резюмувати, що для жінок віком 18–25 років самореалізація найбільше пов'язана з загальною довірою до світу; у жінок віком 26–45 років на перший план виступає знаходження та підтвердження свого місця в житті; для жінок віком 46–65 років важливим є творчий підхід, можливість обирати справу по душі.

Слід зазначити, що проведене дослідження є першим кроком до з'ясування взаємозв'язку між особливостями самореалізації та особистісного зростання в гендерно-віковому аспекті. На наступному етапі передбачається здійснення порівняльного аналізу психологічних аспектів взаємодії між самореалізацією та особистісним зростанням у жінок різних вікових категорій з урахуванням соціокультурного контексту. Такий підхід дозволить поглибити і розширити порушену проблематику, додавши до гендерних і вікових маркерів соціальні та культурні.

Список літератури:

1. Гладкова В. Освіта і професійний розвиток дорослої людини упродовж життя: акмеологічні аспекти. *Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2021. № 88(1). С. 125–132. <https://doi.org/10.38014/osvita.2021.88.11>

2. Коханова О., Бурячок Є. Гендерні стереотипи: сутність, види та вплив на самореалізацію жінок різного віку. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2023. № 39(1). С. 87–93. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2023.3913>
3. Крилова С. Самореалізація жінки в культурі авторитарного та демократичного суспільства: аспекти філософської антропології й культурології. *Вісник Львівського університету. Серія : Філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 42. С. 71–75. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.8>
4. Куцос О. І. Концепти на позначення рис характеру в українській мовній свідомості: психосемантичне моделювання концептуального поля. *Нова філологія*. 2023. № 91. С. 65–70. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-91-8>
5. Нежинська О., Хілько С. Емпіричне дослідження психологічних особливостей самоактуалізації особистості зрілого віку. *Вчені записки університету «КРОК»*. № 1(69). С. 213–222. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-69-213-222>
6. Нуралієва Л., Сиволицька Л., Наливайко О. Самореалізація в процесі становлення особистості. Мотивація успіху та відбиток невдач. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 3–4(38–39). С. 57–73. <http://dx.doi.org/10.28925/2312-5829.2022.344>
7. Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства / за ред. Л. П. Журавльової. Житомир : О. О. Євенок, 2020. 308 с. URL: <http://surl.li/pnpit>
8. Пінська О. Л. Психологічні аспекти самореалізації особистості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія. Педагогічні науки*. 2022. № 2(24). С. 107–113. <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2022-2-24-11>
9. Подкопасєва Ю., Парасей-Гочер А. Теоретичний аналіз проблеми самореалізації особистості в умовах міграції. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 1(3). С. 349–358. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-1\(3\)-349-358](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-1(3)-349-358)
10. Фетіскін Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Соціально-психологічна діагностика розвитку особистості та малих груп. URL: <http://surl.li/poqmv>
11. Шаповал І. Особистісна зрілість: структурно-функціональний аналіз. *Вісник Львівського університету. Серія : Психологічні науки*. 2021. Вип. 8. С. 179–185. <https://doi.org/10.30970/PS.2021.8.23>

Parasiei-Hocher A.O. PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE INTERACTION BETWEEN SELF-FULFILLMENT AND PERSONAL GROWTH IN WOMEN OF DIFFERENT AGE CATEGORIES

The problem of self-realization and personal growth is one of the most important for people in all spheres of existence. This is indicated by a significant increase in relevant scientific and popular science sources, psychological courses and trainings, changes in the pedagogical paradigm, etc. The need for personality formation and development is indisputable, but questions about the peculiarities of this process in different population groups come to the fore. Identifying the specifics of self-actualization strategies of certain categories of the population is an important means of optimizing the specified process. In accordance with the above, the purpose of the article was to find out the psychological aspects of the interaction between self-realization and personal growth in women of different age categories. The study revealed that for women aged 18–25, the most significant correlation is between the realization of self-development needs and self-sympathy, need for knowledge, values, self-understanding, view of human nature, orientation in time and flexibility in communication. For women aged 26–45, the correlation between the realization of self-development needs and values, self-understanding, autosympathy, orientation in time, autonomy and the need for knowledge is most pronounced. For women aged 46–65, the most significant is the correlation between the realization of self-development needs and creativity, the need for knowledge, and flexibility in communication. The conducted analysis made it possible to reach conclusions about a clear correlation between parameters characterizing self-realization and personal growth in women of different age categories. For women 18–25 and 26–45 years old, this connection was stronger than for women 46–65 years old. The general picture shows that there is more similarity between women of the two younger age groups than between either of these groups with the older one. A fundamentally important condition for self-realization for all women is the need for knowledge, the least important is the orientation to interaction with others. Summarizing, we can summarize that for women aged 18–25, self-realization is most closely related to general trust in the world; for women aged 26–45, finding and confirming their place in life comes to the fore; for women aged 46 to 65, a creative approach and the opportunity to choose a business of their choice is important.

Key words: self-realization, personal growth, self-actualization, gender, women, age, correlation.